

Eva Štubec

Odnos do žensk v komedijah *Figarova svatba* in *Ta veseli dan ali Maticček se ženi*

UVOD

V članku obravnavam primerjavo odnosa do žensk v razsvetljenski komediji *La Folle Journée, ou Le Mariage de Figaro* (v nadaljevanju *Figarova svatba*), ki jo je napisal Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais (v nadaljevanju Beaumarchais), in njenem prevodu *Ta veseli dan ali Maticček se ženi* (v nadaljevanju *Ta veseli dan*) prevajalca Antona Tomaža Linharta, po Gspanu (1963: 136) najbistrejše in najnaprednejše osebnosti Zoisovega razsvetljenskega krožka. Omenjenih komedij ne združuje le dejstvo, da sta nastali v dobi razsvetljenstva, temveč je slednja nastala po vzoru prve, kot takšen ali drugače prevod, in prav zato je smiselno primerjati eno in drugo – Linhart si je namreč »zbral zgled za komedijo velikega stila in preoblikoval to zahtevno predlogo v gledališko umetnino« (Kalan, 1979: 107) – zato je popolnoma jasno, da *Ta veseli dan* vsebuje veliko elementov, ki se prvotno pojavijo že v Beaumarchaisovem dramskem delu. Linhart je bil pri svojem prevajalskem delu zelo kreativen: nekatere dele je priredil, mnogo jih je črtal in krajšal, veliko pa ohranjal zvesto izvirniku; poleg tega je opuščene dele zamenjeval tudi z izvirnimi pasusi, ki pa se od osnovne zgradbe ne oddaljujejo in ki so posledica tedanjih lokalnih razmer. Cilj prispevka je iz obeh komedij izluščiti nekatere elemente, ki odražajo odnos do žensk, in jih med seboj primerjati.

Pomembno je še enkrat poudariti, da komedijo *Ta veseli dan* v članku dojemam kot prevod, nastala je namreč tako, da je Linhart prevedel izvirno Beaumarchaisovo delo *Figarova svatba*, za predlogo pa mu je verjetno služila ena izmed približno 14 sodobnih francoskih izdaj (Gspan 1950: 478). Nastala je komedija *Ta veseli dan ali Maticček se ženi*, na naslovnici katere je Linhart z napisom »Obdelana po ti francoski: La folle journée ...« jasno izrazil, da je sekundarne narave, prav tako

pa se pod njo ni podpisal (Šrimpf 2018: 265, 266) – Linhart torej ne taji sekundarnosti svoje komedije. Kljub temu je bilo besedilo zaradi svojega pomena za nacionalno slovstvo in gledališče dojeto kot nekaj več kot le prevod (ibid.: 258), in sicer zaradi Linhartove pomembnosti pri vzpostavitvi slovenskega gledališča oz. nove književne zvrsti – slovenske dramatike, kjer je oznaka prevoda, ki je glede na izvirno besedilo sekundaren, manj zaželena oz. inferiorna (ibid.: 214).

Kot prvi korak predstavim položaj žensk v razsvetljenstvu, nato pa iz obeh komedij izluščene elemente, ki opredeljujejo odnos do žensk, in jih med seboj primerjam. Pričakujem, da bo odnos do žensk v *Figarovi svatbi* bolj spoštljiv, saj liki v Beaumarchaisovi komediji zasedajo višje družbene položaje kot liki v *Tem veselem dnevu*.

I POLOŽAJ ŽENSK V RAZSVETLJENSTVU

Razsvetljenstvo je obdobje, ko se je prvič začelo konkretno govoriti o pravicah in položaju ženske. Medtem ko so pripadnice nižjih slojev živele večinoma za gospodinjska dela, poljedelstvo in družino ter se niso veliko družile z moškimi, so bile premožne meščanke, dvorjanke in plemkinje nekoliko naprednejše. V višjih družbenih krogih je bila izobrazena ženska, ki se je udeleževala salonskih filozofskih diskusij, nekaj samoumevnega; nekatere izmed njih so prav tako objavljale knjige, ustanovljene so bile deklishe šole z dopolnilnim višjim izobraževanjem, ki pa je poleg pouka pisanja v materinščini ter branja in učenja tujega jezika še zmeraj temeljilo na tipičnih ženskih dejavnostih, kot sta ročno delo in petje (Im Hof 2005: 244–246). V zakonskem življenju je velikokrat prihajalo tudi že do odprtih vezi; tako so se zakonci pogosto med seboj dogovarjali za čas, ki si ga bodo vzeli za svoje ljubimce, s katerimi so se nato pojavljali tudi v javnosti (Landes 2013: 123).

Leta 1788 je akademik Nicolas de Condorcet napisal esej *Sur l'admission des femmes au droit de cité*, v katerem je zapisal, da je pravno načelo enakosti kršeno že s tem, da je ženskam odvzeta pravica pri pripravljanju zakonov (Condorcet 2010: 5). V eseju zagovarja enakopravnost žensk s pripadniki moškega spola in izrazi prepričanje, da je lahko ženska enako sposobna kot moški, kar med drugim ponzori s primerom nekaterih zgodovinsko pomembnih žensk (npr. Marija Terezija), obenem pa moškim očita prepričanje o lastni superiornosti nad njimi (prim. Condorcet, 2010, str. 6). Kot je zapisala Landes (2013: 135), je na Condorcetovo dojemanje žensk močno vplivala njegova žena Sophie de Grouchy, ki se je prav tako zavzemala za njihovo emancipacijo. Znana je tudi kot gostiteljica mnogih salonov, ki se jih je med drugim udeleževal tudi Beaumarchais.

Po drugi strani – in kakor meni Im Hof (2005: 246) – pa je bil Condorcetov esej glede na takratne družbene razmere utopičen; ženske so bile namreč smatrane kot čustvena bitja, ki v nasprotju z moškimi niso sposobna miselnih naporov, saj je njihova družbena naloga biti mati in soproga. Z ustanavljanjem dekliških šol so si torej prizadevali za pravico žensk do znanja, hkrati pa so jih izobraževali o tem, kakšna naj bi ženska bila – dobra mati in soproga –, kar je paradoksalno (ibid.: 247).

O položaju ženske v dobi razsvetljenstva lahko sklepam tudi na podlagi člankov z naslovoma *Femme* in *Homme* iz znamenite *Enciklopedije*, zbirke znanja iz časa razsvetljenstva, ki je nastala pod vodstvom Jeana le Ronda d'Almbertha in Denisa Diderota. Ženska je definirana kot samica človeka (fr. *femelle de l'homme*), ki se s poroko moškemu popolnoma podredi, njene glavne lastnosti pa so lepota, domišljavost in zvičajnost. Po drugi strani je moški označen kot svobodno in dominantno bitje, ki čuti in ima sposobnost mišljenja (prim. ARTFL Encyclopedie 2019¹).

2 ODNOS DO ŽENSK V FIGAROVI SVATBI

Najprej bi omenila zanimiv Beaumarchaisov odnos do žensk. Zanje se je začel zanimati že pri dvanajstih letih, zaradi česar je imel pozneje težave z očetom. Da bi jih osvojil, jim je namreč podarjal ure, ki jih je kradel iz očetove urarne (Pomeau 1967: 7–10). Ženske v *Figarovi svatbi* zasedajo pomembne vloge in tudi odnos do njih je nazorno prikazan.

Primeri, ki prikazujejo odnos do žensk v komediji, so razvrščeni v naslednje kategorije: vzdevki in poimenovanja v nagovorih, odnos grofa do svoje žene in do sobarice, zavajanje in prazne obljube ter lastnosti žensk.

2.1 VZDEVKI, POIMENOVANJA V NAGOVORIH

Poglavje je razdeljeno na dve podpoglavji, katerih poimenovanje se navezuje na žensko, ki so ji vzdevki in poimenovanja namenjeni.

1 Homme: <http://artflsrv02.uchicago.edu/cgi-bin/philologic/getobject.pl?c.7:1044.encyclopedie0513>

Femme: <http://artflsrv02.uchicago.edu/cgi-bin/philologic/getobject.pl?c.5:684.encyclopedie0513>

2.1.1 Vzdevki, poimenovanja za Suzano

Primer v slovenščini	Primer v francoščini ²
FIGARO: ljubica	FIGARO : ma charmante
FIGARO: moja mala Suzana	FIGARO : ma petite Suzanne
FIGARO: porednica	FIGARO : friponne
FIGARO: moja Suzana	FIGARO : ma Suzanne
FIGARO: ljuba moja	FIGARO : amour
FIGARO: mucka moja	FIGARO : ma petite
GROF: ljuba moja	LE COMTE : ma chère
GROF: Suzika	LE COMTE : Suzette
GROF: ti hudobnica	LE COMTE : mauvaise
GROF: vi okrutno dekle	LE COMTE : cruelle fille
GROF: ljubica	LE COMTE : mon cœur
GROF: slastno bitje	LE COMTE : délicieuse créature
GROF: lepotica moja	LE COMTE : ma beauté
GROF: Suzi moja	LE COMTE : ma Suzanne

Tabela 1: Vzdevki, poimenovanja za Suzano

Suzana je prva grofičina sobarica in zaročenka Figara, ki je na gradu zaposlen kot grofov sobar in ključar. V komediji si grof ves čas prizadeva, da bi jo osvojil, ker pa je pretkana in odločna, se mu ne pusti. Suzana, grofica in Figaro se domislijo ukane, s katero se bodo maščevali grofu za njegov odnos do žene in ga pripravili do tega, da pristane na poroko Figara in Suzane.

Suzane se drži vzdevek Suzi, ki je v komediji večkrat uporabljen – tako jo kličejo grofica, grof, Kerubin in Bartolo. V francoščini gre za ustreznico *Suzon*, grof pa jo enkrat pokliče tudi s pomanjševalnico *Suzette*, ki jo je Igor Lampret prevedel kot *Suzika*. Glede na to, da vzdevek *Suzi* večkrat uporabijo različni ljudje, sklepam, da v grajskem svetu velja za ustaljeno poimenovanje Suzane. Uporaba vzdevka *Suzika* je eno izmed orodij grofovega osvajanja Suzane, saj ga uporablja samo on. Vzdevek je čustveno konotiran, saj ga uporabi, da bi se ji bolj približal, da bi z njo vzpostavil bolj osebni odnos.

Figaro Suzani večkrat nameni ljubkovalna poimenovanja, kot so *ljubica* (Beaumarchais 1993: 7), *moja mala Suzana* (ibid.: 7) in *mucka moja* (ibid.: 145). Vsa Figarova poimenovanja Suzane izražajo ljubezen in občudovanje, ki ju čuti do nje. Ko govori z njo, večinoma ne uporablja pomanjševalnic, kar bi lahko pričalo o

2 Vsi francoski primeri v prispevku so vzeti iz: Beaumarchais, Pierre Auguste Caron de, 1966: *Le Mariage de Figaro*. Pariz: Société d'édition d'enseignement supérieur.

tem, da jo v družbi dojema kot sebi enako. Tudi Šalamun-Biedrzycka (1991: 169) zapiše, da je njun odnos »na isti, resnični partnerski, zavezniški ravni.«

Grof ji v komediji reče *ljuba moja* (ibid.: 27), *ljubica* (ibid.: 116), *slastno bitje* (ibid.: 117). Ta poimenovanja uporablja za osvajanje Suzane, njej pa se zdijo vsiljiva, saj na grofovo oznanilo, da ji bo pojasnil svoje poglede nanjo, odgovori, da jih noče slišati (ibid.: 26), vendar je on ne upošteva in ji še naprej dvori. V petem dejanju, ko misli, da se pogovarja s Suzano, v resnici pa govori z grofico, preoblečeno v Suzano, ji reče *Suzi moja* (ibid.: 188). V drugem dejanju, ko grof sumi, da se v kabinetu njegove žene skriva njen ljubimec, potem pa ugotovi, da je bila v njem zaprta Suzana, ji reče, da je *hudobnica* (ibid.: 79), v tretjem dejanju, ko ga Suzana zavaja, pa ji nadane poimenovanje *okrutno dekle* (ibid.: 115).

Grof je predstavnik višjega sloja. Kljub temu da je poročen – ali ravno zato –, si prizadeva osvojiti mlado, simpatično sobarico na gradu. Skozi komedijo se pokaže kot ženskar in zapeljivec, o čemer priča tudi njegov izbor vzdevkov, namenjenih Suzani.

2.1.2 Vzdevki, poimenovanja za grofico

Primer v slovenščini	Primer v francoščini
GROF: nespodobna soproga	LE COMTE : indigne épouse
GROF: nezvesta soproga	LE COMTE : perfide

Tabela 2: Vzdevki, poimenovanja za grofico

Grof v komediji svojo ženo poimenuje *nespodobna soproga* (Beaumarchais 1993: 76) in *nezvesta soproga* (ibid.: 77). Prva francoska besedna zveza v dobesednem prevodu pomeni ženo, ki ni vredna svojega moža, drug izraz pa nakazuje na nekoga, ki je zvijačen, potuhnjen in zavaja. Oba izraza sta uporabljena v drugem dejanju, ko je grof prepričan, da ga žena vara; v resnici mu je ona zvesta, sam pa ves čas razmišlja, kako bi osvajal druge; to nam pove, da je grof ljubosumen in hitre jeze ter da je mnenja, da ima v zakonu več pravic od svoje žene – kar se sklada z definicijo iz *Enciklopedije*, ki pravi, da je ženska moškemu podrejena.

2.2 ODNOS GROFA DO SVOJE ŽENE IN DO SOBARICE

V naslednjem poglavju so predstavljeni primeri, ki prikazujejo odnos grofa do grofice in do sobarice Suzane.

2.2.1 Odnos grofa do svoje žene

Na začetku komedije iz pogovora med Figarom in Suzano, ki sta tik pred poroko, izvemo, da grof Almaviva – čeprav poročen – opreza za dekleti na gradu. Prav

posebej se zanima za Suzano, čeprav se ta še isti dan namerava poročiti s Figarom, kar Suzana slednjemu potrdi z besedami: »Seveda [se] ne [zadržuje] pri svoji ženi, oči je namreč vrgel na tvojo.« (Beaumarchais 1994: 9) Želi jo podkupiti, saj njej in Figaru ponudi boljšo službo, njenemu učitelju petja Bazilu pa naroči, naj ji ga med pevskimi vajami skuša prikupiti (ibid.: 9). Iz tega je razvidno naslednje: prvič, da se grof ne ozira na njenega zaročenca in njuno zakonsko zvezo, in drugič, da je v tem oziru enako nespoštljiv do svoje žene. O odnosu, ki ga ima grof do svoje žene, se pogovarjata Marcelina in Bartolo, kar nam pove, da grofovo vedenje ne ostane prikrito niti ostalim prebivalcem gradu (ibid.: 15–19).

Grofovo vedenje kaže na dejstvo, da sebi v zakonu pripisuje več pravic kot svoji ženi. Ves čas namreč osvaja Suzano, ljubosumje pa ga popade že takoj, ko samo posumi, da ga vara ona. Po eni strani se mu ne zdi nič narobe s tem, da ima sam ljubice, po drugi strani pa bi težko prenesel, če bi bilo obratno – če bi si njegova žena privoščila varanje. Te grofove lastnosti se zaveda tudi Bazil; ko beseda teče o pažu Kerubinu, ki naj bi eni izmed žensk napisal pesem, Bazil jasno pove, da bi grofa zelo motilo, če bi bila namenjena njegovi ženi (ibid.: 30). Grof je tudi mnenja, da se lahko do žene obnaša nespoštljivo, potem pa se pokesa in s tem upraviči svoje dotedanje početje, četudi najbolj neprimerno, sam pa po drugi strani z njo nima usmiljenja (ibid.: 83).

Posledice odnosa grofa do grofice se kažejo v bolečini, ki jo slednja čuti ob početju moža. Zaveda se, da je mož ne spoštuje, pri tem, da jo želi prevarati, pa ji je posebej sporno sumničenje, da Suzano osvaja z odsotnostjo ljubezni; pove mu namreč, da bi mu morda lahko oprostila, če bi ga do ljubosumnega izbruha vsaj privedla resnična ljubezen do Suzane (ibid.: 73). Grof ji dvori samo zato, ker je pohlepen in nečimrn, in grofica to ve. Kot ostale ženske, ki so v času razsvetljenstva postajale bolj in bolj enakopravne moškimi, se tudi grofica zaveda, da ne bi bilo tako utopično pričakovati zakona, v katerem bi si bila z grofom enaka.

V naslednjem primeru se v Suzano preoblečena grofica udeleži zmenka z grofom pod kostanji; slednji misli, da je končno osvojil Suzano, v resnici pa se pogovarja s svojo ženo, ki bi od njega rada izvedela, zakaj mu ni bila dovolj in je začel gledati za drugimi. Grof meni, da ni dovolj, da ima žena moža rada, njena naloga je, da si izmišljuje in dela stvari, ki mu bodo zanimive, in da bi lahko ženske »očarljivost svoje ljubezni poživile z mikavnostjo sprememb« (Beaumarchais 1993: 188). Od nje si želi »manj enoličnosti, kaj bolj dražljivega v vedenju, /.../ nekaj, kar bi jo naredilo mikavno.« (ibid.: 187). Grofovo dojemanje zakona nam pove, da se v odnosu do svoje žene sam ni zares pripravljen truditi (razen do poroke), od nje pa pričakuje, da bo to delala ves čas, samo da mu ugoti in se obenem izumlja na novo; če tega ne stori, si lahko on vzame pravico do zabave na druge načine – z drugimi ženskami.

Primer v slovenščini	Primer v francoščini
GROF: ... Saj sam ne vem. Mogoče manj enoličnosti, kaj bolj dražljivega v vedenju. Kaj, še sam ne vem, nekaj, kar bi jo naredilo mikavno. Da me mogoče kdaj zavrne, kaj vem? Naše žene mislijo, da so naredile vse že samo s tem, da nas imajo rade. In ko je to enkrat potrjeno, nas kar naprej ljubijo in ljubijo – kadar nas res. Pri tem pa so tako ustrezljive, tako strašansko pozorne, in to kar naprej in naprej, da človek nekega večera tam, kjer je iskal srečo, presenečen odkrije naveličanost. /.../	LE COMTE. – ...Je ne sais : moins d'uniformité peut-être, plus de piquant dans les manières ; un je ne sais quoi qui fait le charme ; quelquefois un refus : que sais-je ? Nos femmes croient tout accomplir en nous aimant : cela dit une fois, elles nous aiment, nous aiment ! (quand elles nous aiment), et sont si complaisantes et si contamment obligantes, et toujours, et sans relâche, qu'on est tout surpris, un beau soir, de trouver la satiété où l'on recherchait le bonheur. /.../
GROF: Zares, Suzana, o tem sem veliko premišljeval. Užitke, ki jih pri njih ne najdemo, iščemo drugod. Ker se ne ubadajo dovolj s spretnostjo podžiganja naših nagnjenj, ker se v ljubezni ne obnavljajo, da bi, recimo, očarljivost svoje ljubezni poživile z mikavnostjo sprememb.	LE COMTE. – En vérité, Suzon, j'ai pensé mille fois que si nous poursuivons ailleurs ce plaisir qui nous fuit chez elles, c'est qu'elles n'étudient pas assez l'art de soutenir notre goût, de se renouveler à l'amour, de ranimer, pour ainsi dire, le charme de leur possession par celui de la variété.
GROFICA: In vse to bi morale početi?	LA COMTESSE, piquée. – Donc elles doivent tout ?...
GROF (<i>se zasmeje</i>): Moški pa nič?! Bomo mi preusmerili to narave? Naša naloga je, da jih pridobimo, njihova pa...	LE COMTE, riant. – Et l'homme rien. Changerons-nous la marche de la nature ? Notre tâche, à nous, fut de les obtenir ; la leur...
GROFICA: Njihova?	LA COMTESSE. – La leur ?...
GROF: Da nas obdržijo. Na to kar pozabljajo.	LE COMTE. – Est de nous retenir : on l'oublie trop.

Tabela 3: Primer iz sedmega prizora petega dejanja

Odnos grofa do žene lahko primerjam z definicijo iz znamenite *Enciklopedije*, ki priča o tem, da je bilo takšno razmerje med spoloma – z izjemo t. i. utopičnih idej – očitno stalnica: moški je veljal za dominantno in svobodno bitje, medtem ko je bila ženska še zmeraj njegova lastnina. Čeprav gre za paradigmo napredka, pa je dejstvo, da je vsebovala tako nenapredne ideje, paradoksalno, saj so se v istem obdobju glede položaja žensk v družbi pojavljale že naprednejše, npr. v Condorcetovem eseju. Pripadnice višjih slojev, kamor nedvomno spada tudi grofica pa v resnici niso bile popolnoma odvisne od moških; v zaprtih krogih, kjer so se gibali višji sloji, ni bilo tako neobičajno, da so se tako poročeni moški kot tudi ženske javno spuščali v zveze z drugimi ljudmi. Če se posvetim še odnosu grofice do svojega moža, ugotovim, da tudi njen odnos do grofa ni popolnoma nedolžen, saj prijateljuje s Kerubinom, čeprav se zaveda, da jo paž osvaja, kar ji med drugim dokaže z romanco, ki ji jo napiše (Beaumarchais 1993: 56–58). Oba – tako grof kot tudi grofica – torej v zakonu nista strogo zvesta drug drugemu.

2.2.2 Odnos grofa do sobarice

V komediji grof večkrat dvori Suzani, včasih tudi na vsiljiv način, saj jo prime za roko, jo povleče k sebi in ji laska. Ko ji želi izraziti svojo ljubezen, ga Suzana zavrne z besedami: »Nič nočem slišati.« (ibid.: 26) Grof ji pove tudi, da je povišal njenega zaročenca in da v zameno želi nekaj od nje – pove ji, da bo Figara vzel s sabo v London, posledično pa kot njegovo ženo tudi njo (ibid.: 26, 27). Rad bi se tudi pogovoril o pravici prve noči, ki jo sam imenuje »ta sladka pravica« (ibid.: 27) in mu zaradi položaja omogoča, da po poroki svojih služabnikov preživi noč z nevesto, v tem primeru s Suzano. Čeprav je to njegova pravica, svoji ženi obljubi, da je ne bo več izkoriščal – ker jo vseeno želi, je obljubo, ki jo je dal grofici, pripravljen prelomiti, na kar ga opomni Suzana: »No lepo, ko je gospod ugrabil svojo soprogo iz doktorjeve hiše in ko se je z njo oženil iz ljubezni in ko je njej na ljubo odpravil nekatere pravice gospodarja...« (ibid.: 27).

Iz naslednjega primera iz *Figarove svatbe* je razvidno, da je grof Suzani in Figaru dodelil višja položaja z namenom, da bi osvojil Suzano.

Primer v slovenščini	Primer v francoščini
FIGARO: In ti, moja Suzana? Gospe se ni treba vznemirjati. Zakaj pravzaprav gre? Malenkost, gospodu grofu je naša mlada gospa pač všeč. Rad bi jo imel za ljubico, kar je čisto naravno.	FIGARO. – Et toi, ma petite Suzanne? – Madame n'en doit prendre aucune. Au fait, de quoi s'agit-il ? d'une misère. Monsieur le Comte trouve notre jeune femme aimable, il voudrait en faire sa maîtresse ; et c'est bien naturel.
SUZANA: Naravno?	SUZANNE: Naturel ?
FIGARO: Saj me je imenoval za odpravnika pisem, Suzano pa za tajnico veleposlaništva. Vse to ni naključje.	FIGARO: Puis il m'a nommé courrier de dépêches, et Suzon conseiller d'ambassade. Il n'y a pas là d'étourderie.

Tabela 4: Primer iz drugega prizora drugega dejanja

Poudarjam, da v odnosu med grofom in Suzano slednja ni popolnoma nedolžna, saj s svojim vedenjem – ki je del njene zvijače – grofu ne sporoča niti da ga sprejema niti da ga zavrača. Ko jo grof povabi na zmenek in vpraša, če je pripravljena zvečer priti na vrt, odgovori: »Se ne sprehajam tam vsak večer?« (ibid.: 115) Povabila torej ne zavrne, niti ga ne sprejme, s čimer mu daje upanje in povod za nadaljnjo vztrajanje pri osvajanju.

2.3 ZAVAJANJE IN PRAZNE OBLJUBE

Iz pogovora med Marcelino in Bartolom v prvem prizoru je razvidno, da je slednji Marcelino v preteklosti pretental; zaradi njunega otroka Emmanuela ji je nekoč obljubil poroko, potem pa svoje obljube ni izpolnil (Beaumarchais 1993: 17). V

nadaljevanju zgodbe sledi odkritje, da je njun izgubljeni sin Emmanuel Figaro. Marcelina ostro obsodi vse moške, ki ženske zavajajo, nato pa jih pustijo same z otroki, brez sredstev, ki so nujna za njihovo skrb. Meni, da se moški z dekleti samo zabavajo in jih zavajajo, nato pa jih pustijo, kar označi kot greh – greh njihove mladosti (večinoma ne zagrešijo samo enega take vrste), za katerega bi morali biti ustrezno kaznovani (ibid.: 135). Marcelina je v komediji glavna nosilka ideje o enakosti moškega in ženske, ki jo je v svojem eseju izrazil Condorcet. Šalamun-Biedrzycka (1991: 170) zapiše, da je Beaumarchais prav preko Marceline, ki jo v svojem prispevku imenuje »femme d'esprit«, obsodil moške in njihovo nepravilnost v odnosu do žensk, saj je njen inteligentni in odločni karakter uporabil za prikaz nepravilnega odnosa in tako preko nje opozarjal na nepravilnost. Glede na to, da je Linhart Marcelino v svojem prevodu »nadomestil z (neprisotno) Smrekarico, ki v smislu značajev ne predstavlja ničesar« (ibid.: 1991: 170), pa lahko sklepam, da se ni zgledoval po avtorju komedije, saj se ni osredotočil na položaj žensk – kar pomeni, da je bil do njih v primerjavi z Beaumarchaisom nedosleden in da je Gspanova oznaka Linharta, navedena v uvodu prispevka, vprašljiva. Čeravno je bil torej najnaprednejši razsvetljenec Zoisovega krožka, ga ideje njegovih bolj svobodomiselnih sodobnikov, kot sta Beaumarchais in Condorcet, niso dosegle.

Marcelina o zavajanju žensk pove:

Primer v slovenščini

MARCELINA (*se polagoma razživi*): /.../
Kako naj se nesrečno dekle bori zoper toliko sovražnikov, ko jo pestijo lažni upi, neizkušnost in pomanjkanje, zapeljivci in revščina pa so ji ves čas za petami? So takšni med nami, ki nam sodijo, v svojem življenju pa so pahnili v pogubo vsaj deset nesrečnic.
/.../

MARCELINA (*živabno*): Moški niste samo nehvaležni, ampak s prezirom žigosate igračke svojih strasti, vaše žrtve! Vas je treba kaznovati za grehe vaše mladosti, vas in vaše oblastnike, ki se tako ponašajo s pravico, da nam sodijo, s svojo grešno malomarnostjo pa nas puščajo brez vsakršnih sredstev za obstoj. Je sploh kak poklic za nesrečna dekleta? Njihova naravna pravica je bila izdelovanje vsakovrstnega ženskega okrasja. Kljub temu pa se lahko v tem poklicu izučni na tisoče delavcev drugega spola.

Primer v francoščini

MARCELINE, *s'échauffant par degrés*. – /.../
Mais dans l'âge des illusions, de l'inexpérience et des besoins, où les séducteurs nous assiègent, pendant que la misère nous poignarde, que peut opposer une enfant à tant d'ennemis rassemblés ? Tel nous juge ici sévèrement, qui, peut-être, en sa vie, a perdu dix infortunées !
/.../

MARCELINE, *vivement*. – Hommes plus qu'ingrats, qui flétrissez par le mépris les jouets de vos passions, vos victimes ! c'est vous qu'il faut punir des erreurs de notre jeunesse ; vous et vos magistrats, si vains du droit de nous juger, et qui nous laissent enlever, par leur coupable négligence, tout honnête moyen de subsister. Est-il un seul état pour les malheureuses filles ? Elles avaient un droit naturel à toute la parure des femmes : on y laisse former mille ouvriers de l'autre sexe.

Tabela 5: Primer iz šestnajstega prizora tretjega dejanja

V nadaljevanju komedije Marcelina poudari tudi, da moški zavajajo vse ženske ne glede na njihov stan – tako ženske nižjih slojev, kamor spada sama, kot tudi pripadnice višjega sloja, kamor nedvomno sodi grofica (Beaumarchais 1993: 135, 136). Tudi slednjo je grof zavajal – z njo se je sicer poročil, a od poroke ni dobila tistega, kar je pričakovala. Obljubljena ji je bila zvestoba, dobila pa je moža, ki spletkari, kako bi zapeljal mlajše ženske, in tega pred njo niti ne skriva. Čeprav so bile ženske iz višjih slojev res deležne večje enakopravnosti in so se v razsvetljenstvu že lahko izobraževale, je paradoksalno, da je del njihovega izobraževanja sestavljal pouk o veččinah dobre soproge. To, da Marcelina in grofica izražata svoje mnenje o početju grofa, je za čas, v katerem se komedija dogaja, napredek – predstavljata namreč ženski, ki (vsaka na svoj način) skušata zagovarjati svoje pravice.

2.4 LASTNOSTI ŽENSK

V *Figarovi svatbi* najdemo veliko izraženega mnenja o ženskah. Ženske po mnenju Marceline najbolj cenijo to, da jih drugi spoštujejo. V devetnajstem prizoru drugega dejanja, v katerem grof nasede šali svoje žene, potem pa ugotovi, da je šlo le za zvijačo, je prepričan, da so mojstrice zvijač, kar izrazi z besedami: »vaš spol je moral globoko proučiti spretnost prilagajanja, da je lahko tako uspel« (Beaumarchais 1994: 82). Z besedami: »ne razumem, kako morete ženske tako bliskovito in tako natančno zadeti pravi izraz, glede na okoliščine. Saj ste vendar zardevali, pretakali solze, obraz vam je upadel!... Neverjetno, še zdaj je tak« (ibid.: 81–82) pa pove, da je prepričan, da so dobre manipulantke – to je bilo tudi splošno mnenje o ženskah v razsvetljenstvu glede na *Enciklopedijo*, kjer sta med drugim kot glavni lastnosti žensk navedeni domišljajavost in zvijačnost. Ko v sedmem prizoru petega dejanja Suzana sprejme njegov nakit, ji grof pove, da je dobro, če so ženske koristoljubne (ibid.: 189) – zaradi osamljenosti tega primera ne morem trditi, da je to lastnost, ki jo grof pri ženskah ceni na splošno, zagotovo pa jo ceni v situacijah, ko jih želi osvojiti in kupiti z darili.

Iz Figarovega monologa v tretjem prizoru petega dejanja je razvidno, da misli, da so ženske varljiva bitja, in se sprašuje, ali ne morejo brez varanja (ibid.: 176). K takemu mnenju ga spodbudi zaročenka Suzana, za katero je bil prepričan, da mu je popolnoma zvesta, sedaj pa slutí, da bo šla na zmenek z grofom. Pozneje se izkaže, da so bila njegova sumničenja napačna in da mu je Suzana ves čas ostajala zvesta; zaradi nesigurnosti v njeno zvestobo Figara kaznuje s klofuto, ki si jo slednji, kot pravi sam, tudi zasluži (ibid.: 193, 194). V osmem prizoru petega dejanja Figaro pravi, da so ženske prebrisana bitja, kar je mišljeno v pozitivnem smislu (ibid.: 195). Dotlej je bil on tisti, ki se je domišljjal številnih ukan, potem pa ugotovi, da sta Suzana in grofica svojo zvijačo izpeljali tako dobro, da je ni opazil niti sam; s tem ponovno pove, da so zanj lahko ženske prav tako sposobne kot moški.

3 ODNOS DO ŽENSK V KOMEDIJI *TA VESELI DAN ALI MATIČEK SE ŽENI*

Primeri, ki prikazujejo odnos do žensk v komediji, so razvrščeni v naslednje kategorije: vzdevki in poimenovanja v nagovorih, odnos barona do svoje žene in do hišne, zavajanje in prazne obljube ter lastnosti žensk.

3.1 *VZDEVKI, POIMENOVANJA V NAGOVORIH*

Poglavje je razdeljeno na štiri podpoglavja, katerih poimenovanje je znova odvisno od ženske, ki so ji vzdevki in poimenovanja namenjeni.

3.1.1 *Vzdevki, poimenovanja za Nežko*

Primer
MATIČEK: moj angelček
MATIČEK: ljuba moja
MATIČEK: srček moj
BARON: ljubezniva moja Nežka
BARON: ljubka
BARON: ljubezniva Nežka
BARON: srček moj
GOSPA: ljuba moja
TONČEK: moja ljubezniva Nežka

Tabela 6: Vzdevki, poimenovanja za Nežko

Baron ima za Nežko naslednja poimenovanja: *ljubezniva moja Nežka* (Linhart 1997: 16), *ljubka* (ibid.: 15), *ljubezniva Nežka* (ibid.: 97) in *srček moj* (ibid.: 70). Uporabi jih z namenom, da bi osvojil hišno na svojem gradu, ko se ta pripravlja na poroko. Nežka baronovo osvajanje zavrača z besedami, da od njega ne želi slišati nič (ibid.: 15) in ga tudi potisne stran od sebe (ibid.: 18).

Matiček jo označi kot *moj angelček* (ibid.: 25), ko je oblečena v Rozalo in želi nje-nega moža prepričati, da jo osvaja, pa ji reče *srček moj* (ibid.: 112) – enako, kot jo je že poklical baron.

Baronica jo pokliče *ljuba moja* (ibid.: 28), s čimer pokaže, da je Nežki, ki je nena-zadnje samo ena izmed njenih služabnic, naklonjena; Tonček bi lahko s poime-novanjem *moja ljubezniva Nežka* (ibid.: 104) izrazil prijateljski ali pa ljubezenski odnos do nje – večinoma se do nje obnaša prijateljsko, v petem prizoru prvega dejanja pa jo osvaja.

3.1.2 Vzdevki, poimenovanja za Rozalo

Primer
BARON: nesramnica
BARON: Rozalka
BARON: ljuba moja

Tabela 7: Vzdevki, poimenovanja za Rozalo

Baron svojo ženo pokliče z naslednjimi poimenovanji: *nesramnica* (Linhart 1997: 45), *Rozalka* (ibid.: 48) in *ljuba moja* (ibid: 120). Prvo ji nameni, ko je prepričan, da je bila njegova žena v sobi zaprta s Tončkom, in je izraz njegovega ljubosumja. Preostali, ljubeznivi poimenovanja sta lahko izraz baronove naklonjenosti do žene. Čeprav osvaja Nežko, namreč pove, da ima svojo ženo še vedno rad (ibid: 107), torej njegova naklonjenost do nje kljub osvajanju drugih žensk ni nujno neiskrena.

Če vzdevke in poimenovanja za Nežko in baronico primerjam s tistimi za Suzano in grofico, ugotovim, da so v obeh komedijah uporabljeni na enak način in z enakim namenom.

3.2 ODNOS BARONA DO SVOJE ŽENE IN DO HIŠNE

Poglavje vsebuje prikaz primerov iz komedije *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*, ki prikazujejo odnos barona do svoje žene in do hišne Nežke.

3.2.1 Odnos barona do svoje žene

Baronov odnos do žene je z vidika konvencij zakonske, krščanske zveze nespoštljiv, saj odkrito osvaja drugo žensko in za dosego svojih namenov uporablja druge (Bazil), s tem pa seveda prelamlja obljubo, ki jo je svoji ženi dal ob poroki – obljubo, da bo do konca življenja zvest le njej. Po drugi strani postane ljubosumen takoj, ko zgolj posumi, da obstaja možnost, da bi mu bila žena nezvesta. Ko dobi pismo, v katerem piše, da se bo z nekom dobila, jo o tem zaslišuje in pove, da mu je kar zavrela kri (Linhart 1997: 49). Žena mu odgovori: »Ti hočeš, da bi ti jaz odpustila, in ti drugim odpustiti nečeš. Vidiš, kako si neumen.« (ibid.: 49) Čeprav si torej prilašča pravico do drugih žensk, se mu nikakor ne zdi primerno, da bi njegova žena imela ljubimca – po njegovem mnenju ima torej mož v zakonu več pravic od žene oz. lahko krši določila zakonske zveze.

Baron še zlasti blazni, ko sumi, da njegova žena v sobi skriva ljubimca. Ko mu pove, da je v sobi Suzana in da se preoblači, bi baron na vsak način rad preveril, ali

je to res. Najprej pove, da bo odprl vrata sobe, pa če bo Suzana gola ali oblečena (ibid.: 41); grof namerava vstopiti v sobo, čeprav obstaja možnost, da je hišna njegove žene gola, kar bi bilo nespodobno, sploh pa v pričo njegove žene, pripomore pa tudi h komičnosti situacije – enako kot tudi njegov naslednji korak, ko zaradi nepripravljenosti baronice, da bi mu odprla vrata, prinese kladivo in klešče, da bi vrata odstranil s tečajev (ibid.: 44). Njegova neustavljiva želja, da bi izvedel, kdo je v sobi pri baronici, je tudi odraz ljubosumnja; ponovno se izkaže, da bi ženin morebitni skok čez plot dojemal kot velik greh, medtem ko bi sam brez pomisleka varal njo. Grofova dvoličnost je – sicer v navezavi na komičnost situacije – prikazana zelo jasno. Njegovo mnenje, ki se sklada z definicijama ženske in moškega iz *Enciklopedije*, opazijo tudi drugi; Žužek jasno pove, da baronu ne bi bilo po godu, če bi kdo osvajal njegovo ženo, po drugi strani pa si sam dovoli osvajati druge (prim. Linhart, 1997, str. 17–18).

Posledica nespoštljivega odnosa barona do žene so njeni občutki zavrženosti in neljubljenosti, ki jih izrazi z besedami iz spodnjega primera, hkrati pa opozori na njegovo dvoličnost in nečimrnost.

Primer

GOSPA: Zame ne maraš, me zavržeš in vendar me kačiš, vendar mi ne upaš – komu se to spodobi?

BARON: Žena, ne bodi huda!

/.../

BARON: Rozalka!

GOSPA: O, jaz nisem več tvoja Rozalka, katero si sicer ljubil; uboga žena sem, sirota – nimam moža!

Tabela 8: Primer iz šestnajstega prizora drugega dejanja

Baron na koncu komedije pojasni, zakaj je njegov odnos do žene tak, kot je. Baronici, ki je preoblečena v Nežko – baron ves čas misli, da govori s sobarico, ne pa s svojo ženo –, pove, da jo ima še vedno rad, ampak da ni dovolj, da ga ona samo ljubi, saj s tem doseže, da je »hkrati sit[i] in lač[ni]en« (Linhart 1997: 107). Veselje, ki ga pri ženi pogreša, zato išče pri drugih ženskah. Želi si torej manj enoličnosti, meni pa tudi, da je dolžnost vseh žena, da se trudijo biti zanimive možem, saj jih na tak način obdržijo, oni pa se morajo truditi samo, dokler jih ne osvojijo. Baron je mnenja, da je tako razmerje med vlogama žene in moža naravno (ibid.: 107).

Če se navežem še na Beaumarchaisov izvirnik, ugotovim, da je odnos barona do žene enak odnosu, ki ga ima do svoje grof. Tudi posledice njunih odnosov, ki se kažejo v razmišljanju njunih žena, so enake.

3.2.2 Odnos barona do hišne

Baron hišni Nežki izpove ljubezen, čeprav je poročen, Žužku pa naroči, naj ji ga hvali in se zanj zavzema. S tem je do nje vsiljiv, saj mu ona jasno pove, da takšnih izpovedi ne želi poslušati. Baron ji pove tudi, da je njenega zaročenca Matička povišal nad vse služabnike, s čimer mu je dal »gospodarstvo svojega gradu«, njej pa gospodarstvo »svojega srca« (Linhart 1997: 15). S tem ji da vedeti, da od nje želi nekaj v zameno. Njeno ljubezen in naklonjenosti želi kupiti, saj ji v zameno ponuja materialna darila, s čimer pokaže, da nanjo gleda kot na prostitutko. To je prikazano v naslednjem primeru.

Primer

BARON: Nežka, gospod, kakor sem jaz, svojo besedo drži.
Tukaj imaš denarje, še enkrat tolikanj, kakor sem ti obljubil.
Veselj, katero zdaj pri tebi uživam, mi vse obilno plača. Vze-
mi še ta prstan in nosi ga za znamenje, da me ljubiš.

Tabela 9: Primer iz šestega prizora petega dejanja

Nežka meni, da bi se moral sramovati, ker se ji ponuja, obenem pa ima ženo, ki se ji je zaobljubil. Grof se ji posmehuje in njeno prepričanje označi za nazadnjaško; sam je mnenja, da ima lahko moški poleg svoje žene več žensk, ki si jih poišče, ko se mu žena ne zdi več zanimiva. Pove ji tudi, da imajo pripadniki nižjega stanu, kamor kot hišna spada tudi ona, »še stare, nápačne kvante med sabo, da mož ne sme nobene druge ljubiti kakor svojo ženo in tako naprej.« (Linhart 1997: 15–16) Njegovo mnenje sovпада z razsvetljsko mentaliteto višjega sloja, kateremu odprte vezi v zakonu niso bile neznanе, se pa oddaljuje od krščanske, ki varanje smatra za nespodobno in nedopustno.

Ugotovim, da je odnos barona do Nežke ponovno enak odnosu grofa do Suzane v izvorniku – oba želita svoji zaročenki podkupiti.

3.3 ZAVAJANJE IN PRAZNE OBLJUBE

Baron je očitno v preteklosti Nežki obljubil doto – kar je razvidno iz spodnjega primera –, sedaj pa se pretvarja, da o tem ničesar ne ve; vse z namenom, da bi si jo pridobil (Linhart 1997: 69). Nežka se nadeja, da bo od grofa dobila denar, ki ga bo lahko potem vrnila Smrekarici, ki je v preteklosti Matičku posodila denar; Smrekarica od njega namreč zahteva, naj ji ga vrne ali pa se z njo poroči (ibid.: 67). Na tej točki bi omenila, da je Smrekarica v komediji zgolj omenjena, čeprav jo je Linhart v prevod uvedel kot zamenjavo za Marcelino iz *Figarove svatbe*. Kot je bilo omenjeno že v poglavju 2.3, se Linhart v svojem prevodu za razliko od Beaumarchaisa ne osredotoča na prikaz položaja žensk v družbi. Po mojem mnenju je

največja razlika med izvirnikom in njegovim prevodom prav v odsotnosti Smrekarice; z izgubo tega ženskega lika komedija namreč izgubi poudarek na emancipaciji ženske, ki v *Figarovi svatbi* še kako izstopa.

Primer

NEŽKA: Če pak Smrekarico plačam! – Saj so mi doto obljubili –

BARON: Jaz, praviš, sem ti doto obljubil?

NEŽKA (*oči k tlom*): Meni se zdi, da sem jih prav zastopila.

Tabela 10: Primer iz šestega prizora tretjega dejanja

3.4 LASTNOSTI ŽENSK

V komediji *Ta veseli dan ali Matiček se ženi* so o ženskah izrečena naslednja mnenja. Matiček je mnenja, da ni pomembno le, da ženska vizualno lepo izgleda – da je »okrogla kakor igračica, pripravna, priljudna« (Linhart 1997: 8) –, ampak da pri njih ceni tudi inteligenco – »in zraven tudi kakor pametna« (ibid.). S tem se oddaljuje od definicij ženske in moškega iz *Enciklopedije*, po katerih ženske odlikuje lepota, moške pa razum.

Baron ne razume hitrega spreminjanja razpoloženja svoje žene. Meni, da ženske svoje obnašanje načrtno prilagajajo situacijam tako, da bi izpadle, kot so si zamislile – »Al vendar, vas, žene, ne zastopim. Ve imate vse sorte obraze: vesele in žalostne, sladke in kisle, kakor je treba.« (ibid.: 49).

Tako baron kot tudi Matiček izrazita, da so ženske preračunljive. Baron je mnenja, da ljudje ženske čisto preveč podcenjujejo in da jih dodobra spoznaš šele, ko vidiš njihov pravi obraz (prim. Linhart, 1997, str. 63–64). Matiček pa pravi, da so žene kot kače: z zvijačami in s pretvarjanjem zavajajo moške, ki so na koncu prizadeti (ibid.: 103). Tako razmišljanje o ženskah pri Matičku izzove Nežka, za katero je prepričan, da ga namerava prevarati, čeprav se bosta poročila; pozneje se izkaže, da je imelo njegovo razmišljanje o Nežki kot o preračunljivki podlago v njegovi lastni nesigurnosti, ne pa v njeni dejanski preračunljivosti. Reče tudi, da se žene učijo od samega zlodeja (ibid.: 111), s čimer pohvali Nežkino domiselnost, s katero se moški težko kosajo; Matiček pred njo poklekne in pove, da je to njegova dolžnost: »na kolena se vržem in spoznam, da sem proti tebi osel.« (ibid.: 112).

Baronov pogled na ženske se sklada z definicijo ženske iz *Enciklopedije*, kjer so opisane kot zvijačnice. Čeprav je takega mnenja tudi Matiček, je njegov pogled bližje mentaliteti iz Condorcetovega eseja. Enako velja tudi za izvirnik, baronovo mnenje namreč sovпада z grofovimi, Matičkovim pa s Figarovim.

4 SKLEP

Glede na prikaz primerov najprej primerjam poimenovanja in vzdevke žensk v izvorni komediji in njenem prevodu. Figaro in Matiček svoji zaročenki kličeta z ljubeznivimi poimenovanji; na tak način jima izražata naklonjenost. Podobno ju kličeta tudi grof in baron; tako ju želita osvojiti. Odnos do žensk je torej, kar se tiče vzdevkov in poimenovanj, v obeh komedijah podoben ali celo enak.

Po prikazu primerov, ki kažejo na odnos grofa in barona do svojih žena in zaposlenih na gradu, ugotovim, da se tudi v tem aspektu ne razlikujeta prav veliko. Grof s svojim vedenjem sporoča, da svoje žene – vsaj glede na določila zakonske zveze – ne spoštuje, saj na skrivaj osvaja druge. Pripravljen je prelomiti marsikatero obljubo, ki ji jo je dal – obljubo, da bo po poroki zvest samo njej, in obljubo, da ne bo izkoriščal pravice prve noči. Tudi baron v Linhartovem prevodu zelo podobno osvaja druge ženske, čeprav je poročen, in tudi on bi takoj prelomil obljubo, ki jo je dal svoji ženi ob poroki. Preko grofovega in baronovega vedenja se kaže tudi mnenje, ki ga imata o razmerju pravic žene in moža v zakonu: sama bi ju takoj prevarala brez slabe vesti, ko pa sumita, da sta jima nezvesti onidve, ju takoj napadeta z očitki. Od njiju pričakujeta, da jima bosta za napake odpustili takoj in da bosta do njiju usmiljeni, sama pa se obnašata, kot da jima v primeru prevare ne bi nikoli odpustila. Posledice odnosa grofa do svoje žene se kažejo v njenih občutkih zanemarjenosti in nesreče zaradi zavedanja, da je mož ne spoštuje. Tudi baronica je nesrečna in se počuti zavrženo in neljubljeno. V komedijah izvemo, zakaj imata grof in baron do svojih žena tak odnos: po njunem mnenju bi se žene morale po poroki ves čas truditi, da možem ostanejo zanimive; v nasprotnem primeru se ti začnejo dolgočasiti in si poiščejo ljubice. Od njih torej pričakujeta, da se bodo ves čas trudile za moške, oni pa jim bodo dovolj dali le z materialnimi darili; baron meni, da je tako razmerje med vlogama žene in moža naravno – kot je v razsvetljenstvu glede na *Enciklopedijo* tudi bilo, čeprav so nekateri misleci, npr. Condorcet, žensko že dojemali kot samostojno, enakovredno bitje moškemu, ki od njega ni odvisno.

Grof je v podobnem smislu nespoštljiv tudi do Suzane; osvaja jo, čeprav se bo poročila z drugim in čeprav mu sama jasno pove, da ji je ob njegovih ljubeznivih opazkah neprijetno in da jih ne želi slišati. Ko vidi, da je ne bo mogel osvojiti zlahka, poviša položaj nje in njenega zaročenca, ponuja pa ji tudi darila – želi si jo celo kupiti. Tudi baron Naletel je nespoštljiv do Nežke; tudi on jo osvaja, čeprav se namerava poročiti, in je vsiljiv, saj ji izpove ljubezen, čeprav ga ona ne želi poslušati. Baron ji posredno pove, da je Matička povišal zato, da bi od nje v zameno dobil avanturo; misli torej, da lahko žensko dobi v zameno za darila. Tako grofov odnos do Suzane kot baronov do Nežke sta podobna oziroma enaka. Glede na to, da je bilo v času razsvetljenstva neprikrito premamljanje zakonskih postavk prvič nekaj,

kar je bilo mogoče tolerirati, lahko na grofico in baronico gledamo kot na naivni ženski. Po drugi strani se v njunem nestrinjanju s početjem svojih moža skriva želja žensk po enakopravnosti, ki se je v tistem času prav tako razvijala.

Tako v izvorniku kot tudi v njegovem prevodu se kažejo primeri zavajanja žensk s praznimi obljubami. V obeh najdemo primer praznega obljubljanja dote, osvajanja več žensk hkrati in obljubljanja poroke več ženskam. Marcelina, ki je sprva ostala sama z otrokom po tem, ko ji je bila obljubljena poroka, ostro obsodi ravnanje moških, ki ženske zavajajo s poroko, nato pa jih pustijo same; meni, da so tega deležne tako pripadnice višjega kot tudi pripadnice nižjega spola. Marcelina je nosilka tedaj utopične ideje o enakopravnosti ženske z moškim in ima, kar se tiče emancipacije žensk, v komediji pomembno vlogo; Linhart jo je v svojem prevodu nadomestil s Smrekarico, ki je v komediji samo omenjena, in s tem ignoriral težnjo po enakopravnosti žensk v družbi. Tukaj se prevod od izvornika torej razlikuje.

Glede lastnosti žensk v komedijah iz primerov odkrijem naslednje: v Figarovi svatbi ženske najbolj cenijo, če jih ljudje spoštujejo, moški so mnenja, da so ženske preračunljive sleparke, ki z njimi znajo manipulirati, ženske se ne morejo upreti varanju, so prebrisane, koristoljubnost – vsaj takrat, ko jih moški osvajajo – pa je njihova pozitivna lastnost. Glede *Tega veselega dne* pa ugotovim, da moški cenijo žensko bistroumnost in da menijo, da se ženske znajo prilagajati situacijam, da vidiš njihov pravi obraz šele, ko jih dobro spoznaš, da zavajajo moške in da so prebrisane. Izvorniku in prevodu je skupno, da je v obeh izraženo mnenje o ženski prebrisanosti, kar se sklada s splošnim dojetjem žensk v razsvetljenstvu – kot takšne so namreč opisane v *Enciklopediji*. Tako Figaro kot tudi Matiček zvijačnost povezujeta z bistroumnostjo in svojima zaročenkama priznata, da sta ju v tem oziru prekašali – približujeta se torej mnenju iz Condorcetovega eseja, da so ženske prav tako sposobne kot moški.

Glede na ugotovljeno lahko svojo uvodno hipotezo, da je grofov odnos do žensk bolj spoštljiv kot baronov, ovržem. Ugotovila sem, da sta oba lika enako 'pokvarjena', nespoštljiva in nespodobna, ne glede na to, da so v izvorniku družbeni položaji likov višji kot v prevodu. Pohujšanje, neodvisno od družbenih slojev in prisotno v vsakem izmed njih, je v komedijah predstavljeno kot del človeške narave, pri tem pa upoštevam tudi dejstvo, da je *Ta veseli dan* prevod *Figarove svatbe*, torej Linhart kot prevajalec vsebine ni bistveno spreminjal. Menim, da se je glede odnosa do žensk od izvornika najbolj oddaljil s svojim likom Smrekarice, ki se v prevodu sploh ne pojavi in je zgolj omenjena, kar priča o tem, da se prevajalcu izpostavljanje za tisti čas tako pomembne teme ni zdelo relevantno in da se lahko Linhartovo – Gspan ga je, kot sem navedla v uvodu, označil za najnaprednejšega in najbistrejšega člana Žoisovega krožka – naprednost (vsaj po mojem mnenju) vsaj

delno postavi pod vprašaj. Ne ve se, zakaj se je Linhart odločil za izpust, vsekakor pa je s svojim prevodom dokazal, da se po revolucionarnosti ne more primerjati z Beaumarchaisom – prvič, ker *Ta veseli dan* ni njegova izvirna komedija, in drugič, ker je iz komedije izpustil nosilko za tisti čas pomembne ideje.

BIBLIOGRAFIJA

- ARTFL Encyclopédie: *Homme*. Dostopno na naslovu: <http://artflsrv02.uchicago.edu/cgi-bin/philologic/getobject.pl?c.7:1044.encyclopedie0513> (citirano: 2. 10. 2019).
- ARTFL Encyclopédie: *Femme*. Dostopno na naslovu: <http://artflsrv02.uchicago.edu/cgi-bin/philologic/getobject.pl?c.5:684.encyclopedie0513> (citirano: 2. 10. 2019).
- Beaumarchais, Pierre Auguste Caron de, 1966: *Le Mariage de Figaro*. Pariz: Société d'édition d'enseignement supérieur.
- Beaumarchais, Pierre Auguste Caron de, 1993: *Figarova svatba : komedija*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Condorcet, Nicolas de Caritat, marquis de, 2010: *Sur l'admission des femmes au droit de cité*. Dostopno na naslovu: http://classiques.uqac.ca/classiques/condorcet/admission_femmes_droit_de_cite/condorcet_droit_de_cite_des_femmes.pdf (citirano: 16. 11. 2019).
- Gspan, Alfonz, 1950: *Spremna beseda v Zbrano delo. Knj. 1*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Gspan, Alfonz, 1963: *Zgodovina slovenskega slovstva*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Im Hof, Ulrich, 2005: *Evropa v času razsvetljenstva*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Kalan, Filip, 1979: *Anton Tomaž Linhart*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- Landes, Joan B., 2013: Public and private: Public and Private Lives in Eighteenth-Century France. V *A Cultural History of Women in the Age of Enlightenment* (ur. Ellen Pollak). London: Bloomsbury, str.121–141.
- Linhart, Anton Tomaž, 1997: *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*. Ljubljana: Karantanija.
- Pomeau, René, 1967: *Beaumarchais*. Paris: Hatier.
- Šalamun-Biedrzycka, Katarina, 1991: (Še enkrat) Primerjava med Linhartovim *Matičkom* in Beaumarchaisovim *Figarom*. V *Obdobje slovenskega narodnega preporoda: (ob 70-letnici ljubljanske slavistike): mednarodni simpozij v Ljubljani od 28. do 30. junija 1989* (ur. Kmecl, Matjaž). Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 163–175.
- Šrimpf, Urban, 2018: *Vloga prevajalca v razsvetljenstvu in prevodno vzpostavljanje književnih zvrsti*. Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta.